

LAPS/12/2025, 17.3.2025

Lapsiasiavaltuutetun lausunto sisäministeriölle hallituksen esitysluonnoksesta laeiksi henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain, henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetun lain, ulkomaalaislain 131 §:n sekä poliisilain 2 luvun 1 §:n muuttamisesta

Viite: VN/27189/2023

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991, LOS), joka on lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Sopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita. Lapsiasiavaltuutettu arvioi hallituksen esitysluonnosta yleissopimuksen näkökulmasta.

Lausunto on annettu lausuntopalvelu.fi:ssä 17.3.2025.

Hallituksen esitysluonnoksen keskeinen sisältö

Poliisin henkilötietolain, maahanmuuttohallinnon henkilötietolain ja ulkomaalaislain säännöksiä biometrinen tietojen käsittelystä ehdotetaan luonnoksessa muutettavaksi siten, että tietoja olisi mahdollista käyttää nykyistä laajemmin muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen. Muutokset koskisivat poliisin passirekisteriin ja henkilökorttirekisteriin talletettuja biometrisia tietoja sekä poliisin ja Maahanmuuttoviraston rekistereihin talletettuja ulkomaalaisten biometrisia tietoja.

Tietoja saisi käyttää muun muassa henkilöllisyyden selvittämiseksi, uhrin tunnistamiseksi, merkittävän vaaran estämiseksi sekä eräiden vakavien rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Tietoja saisi myös luovuttaa nykyistä laajemmin Schengenin tietojärjestelmään (SIS) ja muille viranomaisille. Lisäksi poliisilain säännöstä henkilöllisyyden selvittämisestä henkilötuntemerkkien avulla täsmennettäisiin.

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

Lapsiasiavaltuutettu keskittyy lausunnossaan vain hallituksen esitysluonnoksen lapsivaikutusten arviointiin.

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen mukaan jokaisella lapsella on oikeus yksityisyyteen (16 artikla). Jos lapsi on epäiltynä rikoksesta, on hänen yksityisyyttään kunnioitettava täydellisesti asian käsittelyn kaikissa vaiheissa (40 artikla 2.b. kohta vii). Oikeus yksityisyyteen koskee kaikkia lapsia yhdenvertaisesti (2 artikla) riippumatta heidän tai heidän vanhempiansa ja huoltajiensa henkilökohtaisista ominaisuuksista, asemasta, toiminnasta, mielipiteistä, vakaumuksesta tai mistään muusta erotteluun pyrkivästä seikasta. Lapsen edun tulee olla ensisijainen harkintaperuste kaikessa lasta koskevassa toiminnassa ja päätöksenteossa (3.1 artikla) Lapsen oikeuksien yleissopimus korostaa lapsen suojelua kaikelta sellaiselta toiminnalta, mikä uhkaa hänen hyvinvointiaan ja terveyttään. Samaan aikaan lapsella on oikeus myös vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehittyvien valmiuksiensa mukaisesti.

YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentissa nro 25¹ todetaan, että yksityisyys on lasten toimijuuden, arvon ja turvallisuuden sekä oikeuksien harjoittamisen kannalta välttämätöntä. Lasten yksityisyyteen kohdistuvia uhkia voi aiheutua muun muassa julkisten tahojen, yritysten ja muiden organisaatioiden tiedonkeruusta ja -käsittelystä sekä myös rikollisesta toiminnasta, kuten identiteettivarkauksista (kohta 67). Lasten tietoja ”keräävistä digitaalisista käytännöistä, kuten automatisoidusta tietojenkäsittelystä, profiloinnista, käyttäytymisen perusteella tapahtuvasta kohdennuksesta, pakollisesta henkilöllisyyden todennuksesta, tietojen suodattamisesta ja joukkovalvonnasta, on tulossa yleisiä. Tällaiset käytännöt voivat johtaa siihen, että lasten oikeuteen yksityisyyteen puututaan mielivaltaisesti tai laittomasti, ja niillä voi olla lasten kannalta haitallisia seurauksia, jotka voivat vaikuttaa heidän elämäänsä vielä myöhemminkin. Lasten yksityisyyteen puuttuminen on sallittua vain, jos se ei ole mielivaltaista tai laitonta. Siksi kaiken tällaisen puuttumisen on oltava lailla säädettyä, sen tarkoituksen on oltava lainmukainen, sen on noudatettava tietojen minimoinnin periaatetta, sen on oltava oikeasuhtaista ja suunniteltu lapsen edun mukaiseksi, eikä se saa olla ristiriidassa sopimuksen määräysten, tarkoituksen tai päämäärien kanssa” (kohta 68 ja 69).

Biometrinen tietojen keräämiseen ja käyttämiseen on otettu kantaa myös lapsen oikeuksien komitean ja siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsentensä oikeuksia käsittelevän komitean yhteisessä yleiskommenteissa nro 22 lasten ihmisoikeuksia koskevista yleisperiaatteista kansainvälisen siirtolaisuuden yhteydessä. Yleiskommentin kohdassa 17 todetaan, että ”lasten henkilötietoja, erityisesti biometrisiä tietoja, tulisi käyttää ainoastaan lastensuojelutarkoituksiin, jolloin noudatetaan tiukasti asianmukaisia tietojen keruuta, käyttöä, säilytystä ja tiedonsaantia koskevia sääntöjä. Komiteat kehottavat noudattamaan suojelutakeita koskevia huolellisuusvelvoitteita tietojärjestelmien kehittämisessä ja täytäntöönpanossa sekä tietojen jakamisessa viranomaisien ja/tai maiden välillä. Sopimusvaltioiden tulisi ottaa käyttöön ”palomuri” ja kieltää sellaisten henkilötietojen jakaminen ja käyttö maahanmuuttoasioiden toimeenpanossa, jotka on kerätty muita tarkoituksia varten, kuten suojelua, oikeusturvakeinoja, kansalaisten rekisteröimistä ja palveluihin pääsyä varten. Tämä on tarpeen tietosuojaperiaatteiden noudattamiseksi ja lapsen oikeuksien suojelemiseksi siten kuin määrätään yleissopimuksessa lapsen oikeuksista”.²

Hallituksen esitysluonnos sisältää kohdan 4.2.5.2 Vaikutukset lapsiin, jossa on viitattu myös YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommenttiin nro 25. Yleiskommenttiin nro 22 ei viitata. Kohdan mukaan esityksellä on vaikutusta lapsiin, koska myös lasten arkaluonteisia tietoja käsiteltäisiin ehdotettujen muutosten johdosta aiempaa laajemmin. Kohdassa myös todetaan, että alle 12-vuotiailta ei kerätä sormenjälkiä, vaan ainoastaan kasvokuvia passia ja henkilökorttia varten. Ulkomaalaislaissa ei ole säädetty erikseen alaikäisten biometrinen tietojen keräämisestä, mutta käytännössä pieniltä lapsilta ei sormenjälkiä kerätä. Esitysluonnoksessa ei tarkenneta minkä ikäisiin lapsiin tässä kohdin viitataan.

Esitysluonnoksen mukaan lasten biometrinen tietojen käyttö tehostaisi esimerkiksi mahdollisuuksia puuttua verkkomaailmassa tapahtuvaan lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön. Jos lapsi olisi epäiltynä rikoksesta, tietojen käyttö voisi nopeuttaa epäillyn tunnistamista ja saamista nopeammin lastensuojelun piriin. Toisaalta myös mahdollinen syyttömyys voisi ratketa nopeammin eikä esitutkintamenettelystä aiheutuisi lapselle tarpeetonta haittaa.

Edellä mainitut perustelut ovat luonnollisesti myönteisiä ja kannatettavia, mutta niiden perusteella ei muodostu selkeää kokonaiskuvaa esityksen vaikutuksista lapsiin. Lapsivaikutusten arviointi jää luonnoksessa hyvin ylätasolle ja kapeaksi. Siitä ei esimerkiksi

käy ilmi, kuinka usein arvioidaan olevan tarvetta käyttää lasten biometrisiä tietoja vertailuun tai miten paljon/usein lapsiuhreja tai epäiltyjä alaikäisiä rikoksentekijöitä voitaisiin vertaamalla tunnistaa. Entä kuinka luotettavasti lapsen kasvokuvaan perustuva vertailu on? Mitä kielteisiä vaikutuksia lapsiin ehdotuksilla arvioidaan olevan? Esitysluonnoksessa ei myöskään ole kuvattu lasten osalta arviota vaihtoehtoisista toteuttamistavoista, joten epäselväksi jää, onko tällaista arviota tehty tai miten esityksessä suhtaudutaan esimerkiksi ulkomaiden tekemiin ratkaisuihin/suunnitelmiin lasten tietojen käsittelyssä.

Yhteenvetona lapsiasiavaltuutettu esittää, että huolimatta siitä, että esitysluonnoksen ehdotuksilla on todennäköisesti positiivisia vaikutuksia myös lapsiin, on esitysluonnoksen lapsivaikutuksia syytä arvioida tarkemmin ja tuoden esiin myös ehdotusten (mahdollisia) negatiivisia vaikutuksia.

Helsingissä 17.3.2025

Elina Pekkarinen
lapsiasiavaltuutettu

Merike Helander
juristi

¹ Yleiskommentti nro 25 (2021) digitaaliseen ympäristöön liittyvistä lapsen oikeuksista. CRC/C/GC/25, verkossa www.lapsiasia.fi/yleiskommentit

² Yleiskommentti nro 22 (2017) lasten ihmisoikeuksia koskevista yleisperiaatteista kansainvälisen siirtolaisuuden yhteydessä. CRC/C/GC/22.